بەش كوردی

كۆلێژی پەروەردەی بنەڕەتی

زانكۆی سەلاحەددین

بابەت : واتاسازی

ناوی مامۆستا: پ.ی.د. بدرخان سلێمان

ساڵی خوێندن: 2022-2023

كۆرسی دووەم

پەرتووکی کۆرس
Course Book

١. ناوی کۆرس	کۆرسی وەرزی
٢. ناوی مامۆستای بەر پرس	پ.ی.د بەدرخان سولەیمان عەلی
٣. بەش/ کۆلێژ	پەروەردەی بنەڕەتی/ بەشی کوردی
٤. پەیوەندی	ئیمێل: badrkhan.ali@su.edu.krd ژمارەی تەلەفۆن (بەپەی ئارەزوو):
٥. یەکەی خوێندن (بە سەعات) لە هەفتەیەک	بۆ نموونە تیۆری: ٣ پراکتیک:
٦. ژمارەی کارکردن	**ئامادەبوونی مامۆستای وانەبێژ بۆ قوتابیان لە ماوەی هەفتەیەکدا (٣) کاتژمێرە.** هەروەها لەحەفتەیەکدا بەنزیکی (١) کاتژمێر بۆ وەڵامدانەوەی پرسیاری قوتابییەکان و قسەکردن لەسەر سەرچاوەو بابەتی تری پەیوەندیدار بە وانەکەوە تەرخان دەکرێ، ئەم کات بەخشینەش بەشێوەیەکی دیاری نەکراو و نافەرمییە.
٧. کۆدی کۆرس	BEK401
٨. پرۆفایەلی مامۆستا	بڕوانامەی بەکالۆریۆس: زانکۆی سەلاحەددین/ هەولێر، کۆلیژی ئاداب ، بەشی کوردی، ١٩٩٧ بڕوانامەی ماستەر: زانکۆی بەغدا، کۆلیژی پەروەردەی ئیبنولروشد ، بەشی کوردی، ٢٠٠٦ بڕوانامەی دکتۆرا: زانکۆی سلێمانی، فاکەڵتی زانستە مرۆڤایەتییەکان، سکوڵی زمان ، بەشی کوردی، ٢٠١٥ ساڵی دامەزراندن: ١٩٩٧ خزمەت لەزانکۆ: لە ٢٠٠٧ ە وە تا ئێستا نازناوی زانستی: پرۆفیسۆری یاریدەدەر
٩. وشە سەرەکییەکان	**واتا، ناونان، پەیوەندی واتایی، جۆرەکانی واتا، سینۆنیم، هایپۆنیم، ئەنتۆنیم، کێلگەی واتایی، گۆ{انی واتا، نیشانەی واتایی ، واتاسازی ڕستە.**

١٠. ناوەرۆکی گشتی کۆرس:

- گرنگی خوێندنی کۆرسەکە (بابەتەکە)
- تێگەیشتنی چەمکی سەرەکی کۆرسەکە
- بنەما وبیرۆزی کۆرسەکە
- زانینی تەواو بە لایەنە گرنگیەکانی بابەتەکە
- زانین وتێگەیشتنی پێویست بۆ دابین کردنی هەڵی کار

گرینگی خوێندنی ئەم کۆرسە لەوەدا دەردەکەوێت،

ئەم بابەتە پێشتر لە قۆناغەکانی خوێندن لە بابەتی زمانیدا نەخوێنراوە ، بۆیە بۆ یەکەم جار قوتابی بابەتێک وەردەگرێ کە پەیوەندی بە لایەنی واتاییەوە هەیە و شارەزای ئەو بابەتە شاراوانە دەبێ کە پێشتر وەکو پرسیارێکی بێ وەڵام مابۆوە، لەبارەی واتای وشە و ڕستە و پەویەندی واتایی نێوان وشەکان و ئەو تەمومژیانەی لە ئاخاوتن و وشە و ڕستەدا دركی پێ دەکردن بەڵام وەڵامێکی دروستی لانەبوو لەم بابەتەدا سەرجەم ئەو لایەنانە بۆی ڕوون دەبێتەوە.

١١. ئامانجەکانی کۆرس

پرۆگرامی وانەی واتاسازی بریتییە لە باسکردنی واتا وەکو زانستێکی زمان کە بەشێکی گرنگی زمانانسیە و یەکێکە لە ئاستە سەرەکییەکانی زمان. ئامانج تیایدا شارەزابوونی (قوتابی/خوێندکار)ە بەم بابەتە لە بەشی زمانی کوردیدا، کە پێویستە شارەزاییان هەبێ لەسەرجەم ئاستەکانی زمان. واتاسازیش دانەیەکی گرنگی ئەو ئاستەیە، بۆیە پێویستە شارەزایی و زانیاری تەواویان لە واتاو چەمک و پێناسەی واتاو جۆرەکانی واتاو تەم ومژە واتاییەکان و پەیوەندی نێوان وشەو واتا، ڕستەو واتا، پەیوەندی نێوان فۆرم و واتا و لە هێمادا هەبێ، بۆ ئەوەی بتوانن جۆرەکانی وشە و ڕستە لە ڕووی هاوواتایی و پەیوەندییە واتاییەکان جیا بکەنەوەو زانیاری لەبارەی ئەم لایەنە پەیدا بکەن کە پێشتر وەریان نەگرتووە. بەتایبەتی کە لە کتێبە مەنهەجییەکانی وانەی کوردی قۆناغی پێشتری خوێندنیان تاڕادەیەک شارەزاییان لە ڕستەسازی و وشەسازی پەیدا کردووە، بەڵام لە ڕووی واتاوە شارەزاییان لە ڕستەو وشەدا نییە و پەیوەندی نێوان ڕێزمان و واتاسازییان لا ڕوون نییە. لە ڕێگای ئەم وانەیەو پرۆگرامەکانی وانەکە کەلێنی زانیارییەکانیان لەم بوارەدا پڕ دەبێتەوە. ئەم بابەتە کاریگەری دەبێ لەسەر قوتابی/خوێندکار لە ڕووی بەکارهێنانی زمان و واتای وشەکان و شارەزابوونی لە چەندین جۆری دانە فەرهەنگییەکان کە دەبێتە یارمەتیدەر بۆ پاراوکردنی ئاخاوتن و دەوڵەمەندبوونی فەرهەنگی واتایی مێشکیان و چۆنیەتی بەکارهێنانی دانە فەرهەنگی و ئیدیۆم و دانە واتاییەکانی زمان لە شوێنی خۆیدا، هەروەها باشتر بەکارهێنانی کۆمەڵەوشە بەیەکەوەهاتووەکان و باش بەکارهێنانی بنەماکانی پیادەکردنی دیالۆگ، یارمەتیدەریش دەبێ بۆ دروست تێگەیشتن و خوێندنەوەی دەق و دەقی نێو کتێبەکانی قوتابخانە.

١٢. ئەرکەکانی قوتابی

پێویستە قوتابی لە چالاکیی و بەشداری نێو پۆل لەتێکڕای ساڵی خوێندن، کە ئەمانە لەخۆدەگرێت:(ئامادەبوون و پابەندبوون، سمیناری ماوە کورت سەبارەت بەچەمکێکی تایبەت لەنێو بەرنامەی داواکراو ، خوێندنەوەی پەرتووکی پەیوەست بەباتەکەو نمایشکردنی پوختەیەکی لەماوەی (٥) خولەکدا لەپۆل ، ئامادەیی بۆ تاقیکردنەوەی ماوە کورت و لەناکاو، بەشداری لە ڕاڤەی بابەتەکە لە نێو پۆلدا)

١٣. ڕێگەی وانە ووتنەوە

لەم وانەیەدا چەندین شێواز بەکاردەهێنری بۆ گەیشتن بەئامانجەکان و گەیاندنی زانیارییەکان بۆ قوتابی/خوێندکار وەکو ڕێگای ئامادەکاری،کە تیایدا بابەتەکان بە قوتابیان دەدرێ لەگەڵ بەکارهێنانی چەند ڕێگایەکی دیکەی وەکو ڕێگای گفتوگۆ و پرسیار و وەڵام لەپێناو دەوڵەمەند کردنی بابەتەکەو باشتر گەیاندنی زانیارییەکان. بەکارهێنانی هەریەک لەم شێوازانەش بەپێی سروشتی بابەتی وانەکەو بوونی سەرچاوەو هۆکاری پێویستی لەبەردەستدا بوو دەگۆڕێ.

١٤. سیستەمی هەڵسەنگاندن

یەکەم: لە (٤٠%)ی نمرەکان، تایبەتە بە کۆششی ساڵانەی قوتابی، کە بەم شێوەیەی خوارەوە دابەش دەبن:

١. لە ١٥% تاقیکردنەوەی یەکەم

٢. لە ١٥% تاقیکردنەوەی دووەم

٣. له ١٠% چالاكيی و بەشداری نێو پۆل لەتێكڕای ساڵی خوێندن، كه ئەمانه لەخۆدەگرێت: (ئامادەكردنی ڕاپۆرت و پێشكەشكردنی لەناو پۆلأدا، خوێندنەوەی پەرتووكی پەیوەست بەباتەكەو نمایشكردنی پوختەیەكی لەماوەی (٥) خولەكدا لەپۆل ، ئامادەیی بۆ تاقیكردنەوەی ماوە كورت و لەناكاو، بەشداری له ڕاقەی بابەتەكه له نێو پۆلداا) دووەم: له (٦٠%)ی نمرەكان، تایبەته به تاقیكردنەوەی ناوەندی كۆتایی ساڵ، كه كاتی دیاریكردن و دەستپێكردنی لەكاتی خۆی دیاری دەكرێت.

١٥. دەرئەنجامەكانی فێربوون

قوتابی بەڕێز..

وەرگرتنی ئەم كۆرسه بەتەواوی لەلایەن بەڕێزتانەوە، بەو مەرجەی ئامادەیی و پابەندیی تەواوت هەبێت لەگەڵیدا، هەروەها بەسەرنجەوه بەشداری تێدا بكەیت و بەدواداچوونت هەبێت بۆ سەرچاوەكانی، ئەوا بەدڵنیاییەوه لەچەند لایەنێكەوه گەش دەكەیت، كه بریتین لەم لایەن و بوارانەی ژیانت:

یەكەم: ئەم كۆرسه زانیاری و چەمك و زاراوەیەكی زۆرت پێ ئاشنا دەكات سەبارەت به دروستی ئاخاوتن و ئاگاداربوون له واتا جۆراوجۆرەكانی وشه و ڕسته و بەكارهێنانی له شوێنی خۆیدا.

دووەم: شارەزابوون له شێوازەكانی ئاخاوتن و بەكارهێنانی دەروبەری زمانی و نازمانی له ئاخاوتندا كه دەبێته هۆی دەوڵەمەندبوونی فەرهەنگی ئاخاوتنی تاك و شارەزابوون له ئیدیۆم و لادانه زمانییەكان كه له ئاخاوتنی ڕۆژانەدا زۆر دووباره دەبنەوه بەمەش كەسایەتیت له ڕووی زمانەوه دەوڵەمەند دەبێ و زاڵ دەبی بەسەر گرفتەكانی ئاخاوتن له ڕووی فەرهەنگ و ریزكردنی ڕستەدا.

سێیەم: توانستێكی باشت پێدەبەخشی بۆ بەشداریكردن له ئاخاوتن و شارەزابوون له گفتوگۆو هێنانەوەی نموونه و ئیدیۆم له ئاخاوتندا كه ئاخاوتنەكەت بەهێز دەكا و گفتوگۆكانت ڕوونتر و پاراوتر دەكا.

١٦. لیستی سەرچاوه

١- هۆگر مەحموود فەرەج، پراگماتیكی واتای نیشانەكان، نامەی دكتۆرا.
٢- پەروین عوسمان عەللاف، واتاو وەرگێران.
٣- عەبدوڵڵا عەزیز محەمەد، گۆڕانی واتای وشه له زمانی كوردیدا، نامەی ماستەر.
٤- د. عەبدولواحێد مشیر دزەیی، كاریگەری دەروونی له بواری راگەیاندندا.
٥- واتاسازی، وەرگێڕانی: د. یوسف شەریف سەعید.
٦- ئارا علی ئەحمەد،واتایا شێوازی.
٧- د. عەبدولواحێد مشیر دزەیی، واتاسازی.
٨- د. عەبدولواحید مشیر دزەیی ، پراگماتیك.
٩- د.محمد معروف فتاح، زمانەوانی.
١٠- د. محەمەد مەعروف فەتاح، لێكۆڵینەوه زمانەوانییەكان.
١١- هۆگر مەحموود فەرەج، بواره واتاییەكان، نامەی ماستەر.
١٢- بێخاڵ سەعید، واتاسازی وشه، نامەی ماستەر.
١٣- سەباح رەشید، هاوبێژی و فرەواتایی له گیرەكدا، نامەی ماستەر.

١٤- تاليب حسێن عەلی، هەندێ لایەن لە پەیوەندی نێوان رستەو واتا لە کوردیدا، نامەی دکتۆرا.

١٥- د.قەیس کاکل تۆفیق، پەیوەندییەکانی نێو دەق، نامەی دکتۆرا.

١٦- ئاڤێستا کەمال مەحموود، پراگماتیکی رستەی پرسیار و فەرمان.

١٧- دارا حەمید، پەیوەندییە واتاییەکان لە زمانی کوردیدا، نامەی ماستەر.

١٨- د. محەمەد مەحوی، هێما و زانستی هێما.

١٩- د. عەبدولواحێد مشیرەیی دزەیی، لادانی واتایی، مجلە کلیە اللغات، عدد١٣/٢٠٠٧.

٢٠- د. محمد محمد یونس علي، مقدمه في علمي الدلاله والتخاطب.

٢١- منذر العیاشي، اللسانیات و الدلاله الکلمه،

٢٢- د. احمد مختار عمر،علم الدلاله.

٢٣- ف. بالمر، ت: مجید عبدالحلیم الماشگه، علم الدلاله.

٢٤- رولان بارت، ت: محمد البکري، مباديء في علم الادله.

٢٥- د.عزمی اسلام،مفهوم المعنی.

٢٦- د. بدرخان سلیمان علی، لێکەوتەی ئاخاوتەیی لە رۆمانی کوردیدا، نامەی دکتۆرا.

٢٧- علدالمطلب عبدالله، کردەی ئاخاوتەیی لە پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکاندا، نامەی ماستەر.

٢٨- شێرزاد سەبری، واتا دناڤبەرا سیمانتیک و پراگماتیکدا.

٢٩- کۆرش سەفەوی ، و: شێروان حسین، ناسینی واتاسازی.

١٧. بابەتەکان	
حەفتەی ١: پەیوەندییە واتاییەکان: ١ - پەیوەندی ستوونی: أ-سینۆنیم حەفتەی ٢: ب- واتادژی ج- داپۆشین حەفتەی ٢: د- بەش لەگشت ە- جیاوازي حەفتەی ٤: پەیوەندی ئاسۆیی حەفتەی ٥: تەمومژی واتایی: فرەواتایی حەفتەی ٦: هاوبێژی حەفتەی ٧: کێڵگە واتاییەکان. حەفتەی ٨: گەشەو گۆڕانی واتا: حەفتەی ٩: ١- تەسکبوونەوەی واتا ٢- فراوانبوونی واتا ٣- بەرزبوونەوەی واتا ٤- نزمبوونەوەی واتا	

	حەفتەی ١٠: واتاسازی رستە **حەفتەی١١: واتاسازی رستە** **حەفتەی ١٢: واتاسازی رستە** **حەفتەی ١٣: واتاسازی رستە**
	١٨. بابەتی پراکتیک (ئەگەر هەبێت)
	نییە

١٩. تاقیکردنەوەکان

چەند نموونەیەک لە پرسیارەکان، کە شێوەی داڕشتن و وەلامی کورت و شیکردنەوە و هەڵبژاردن و نووسینی وتاری لەخۆ دەگرن:

١- کۆتی هەڵبژرادنی کرداری (گوێگرتن) چییەو چ جۆرە بکەرو بەرکارێک هەڵدەبژێرێ؟

٢- سینۆنیم چییە؟ جۆرەکانی چین؟ هەریەکەیان بەکورتی و بەنمونەوە روونبکەوە

٣- ئەو دانە زمانیانە چ جۆرە پەیوەندییەکیان لە نێواندا هەیە: (ئەمساڵ لەپار گەرمتر نیە)، (دەسک و دەرگاو ماڵ)، (ئاسمانX زەوی) (تاریک، رووناک)، (تریَ- هەنار) (گوڵێکی ڕەندە)، (منداڵەکە شیر دەخواتەوە) (گە، گا، ستان، دان) ، (ژنهێنان ، شووکردن).

٤- چۆن دەتوانی واتادژی تەواو و واتادژی پێچەوانە لێک جیا بکەیەوە، بەنموونەوە روونی بکەرەوە.

٥- کێڵگەی واتایی چییە؟ تایبەتمەندییەکانی کێڵگە واتاییەکان باس بکە.

٦- ئەم دانە زمانیانە، چ تەمومژیەکیان تێدایە؟ جۆرەکانیان بنووسە: (ئاش، زمان، دووڕوو، ماوە ،مۆر، چوون،، تانە، شین ، بەردانەوە،)

٧- لە واتای هۆشەکیدا وشە خاوەنی چەند سیمایەکی جیاکەرەوەی بنەڕەتین، ئەو وشانەی خوارەوە خاوەنی چ سیمایەکی جیاکەرەوەن بیاننووسە؟ (ئافرەت، دار، گوڵ، قوتابخانە)

٨- بەکورتی بۆچوونی ئۆگدن و ریچاردز لەبارەی ناونان و پەیوەندی نێوان ئاماژە و ئاماژەبۆکراو و بیرو سێگۆشەی واتایی رونبکەوە.

٢٠. تێبینی تر: قوتابییان دەتوانن نزیک لە سەرچاوە دیاریکراوەکانی نێو ئەم کۆرس بووکە، لەچوارچێوەی کۆرس بووکەکە دەربچن و بەدواداچوونی زیاتر بکەن بۆ بابەتەکە، هەروەها دەتوانن لەسەرچاوەی ترەوە باس لەو شتانە بکەن کە من باسم کردوون..

٢١. پێداچوونەوەی هاوەڵ: م. شوکر محمد صالح